

รูปแบบการจัดการเรียนรู้
ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

370.152 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส 691 ร รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา : กรุงเทพฯ, 2548.
64 หน้า
ISBN. 974-559-777-5
1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2. ผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ชื่อเรื่อง.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 31/2548

ISBN 974-559-777-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2548

จำนวน 2,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ กลุ่มงานพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

99/20 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทร. 0-2668-7123 ต่อ 2510, 2512

โทรสาร 0-2668-7329, 0-2243-1129

Web site: [http:// www.onec.go.th](http://www.onec.go.th)

ผู้พิมพ์

บริษัท พรินทวามกราฟฟิค จำกัด

90/6 ซ.เจริญสนิทวงศ์ 34/1 ถนนเจริญสนิทวงศ์

แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

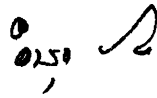
โทร. 0-2424-3249, 0-2424-3252

คำนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยมีทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันได้แก่ ความสามารถในการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้ที่จัดจำเป็นต้องสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล แต่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่สำนักงานฯ ประารถนาให้เกิดขึ้นคือ การขยายผลทางความคิดให้โรงเรียน ครู มีความเข้าใจและเป็นแรงกระตุ้นให้คิดที่จะทดลองปฏิบัติในเงื่อนไขบริบทของโรงเรียนตนเอง แล้วนำเสนอต่อสาธารณะให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. นกเนตร ธรรมบวร ที่ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการ
เรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่
เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่องาน
การพัฒนาการศึกษาของชาติ และต่อยอด ผลิดอก ออกใบ เติบโตใหญ่ใน
แผ่นดินไทยต่อไป

(นายอรุณ จันทวานิช)
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อการพัฒนาความสามารถ ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง	5
บทที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญนำสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	13
บทที่ 4 จากบันทึกของครูนำสู่การพัฒนา การจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	37
บทที่ 5 บทเรียน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	45
บรรณานุกรม	50

บทที่ 1

บทนำ

“โศกนาฏกรรมของชีวิตไม่ได้อยู่ที่ชีวิตสิ้นสุดเร็วเกินไป
แต่อยู่ที่เราเริ่มต้นชีวิตช้าเกินไป”

(ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน ไม่ใช่เรื่องใหม่ของสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วง “การปฏิรูปการศึกษา” เป็นประเด็นร้อนของสังคมที่ทุกภาคส่วนต่างให้ความสนใจ และพยายามกระตุ้นให้เกิดกระบวนการที่เป็นรูปธรรม มานับสิบปี ด้วยความเชื่อของนักพัฒนาการเด็ก นักพัฒนาการทางสมอง นักวิชาการด้านการศึกษา และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่เชื่อว่า ถ้ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ นำสู่การสร้างทักษะดังกล่าวทั้งทักษะด้านการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน แล้วผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของตนได้ น่าจะเป็นการสร้าง “คน” ให้เป็นผู้ที่สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้ได้ และยังน่าจะเกิดประโยชน์ในการจัดปัญหาทุกปม ในทุก ๆ ส่วนของสังคมโลกในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียน

3. เพื่อเผยแพร่แนวความคิด และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติจริงและประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมของครู และเด็กเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม

ขอบข่ายการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการศึกษาเพื่อการวิจัยชุดโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดเล็กไม่เน้นการสำรวจคนจำนวนมาก มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติหรือตามความเป็นจริง ชัดเจน และสอดคล้องกันด้วยการจัดเก็บข้อมูลจากครูประจำการที่มีโอกาสได้สนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาการเรียนการสอน แล้วร่วมกันหาแนวทางและทำความเข้าใจถึงแนวความคิด นำสู่การช่วยให้ครูสามารถพัฒนารูปแบบในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของตน จนเกิดเป็นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การบันทึกประสบการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ (Fieldnotes of shared experience and other stories from the field)
2. การสนทนาพูดคุย (Conversations)
3. รูปภาพ (Photographs)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 : สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 : พัฒนาทักษะในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครู

2.1 พัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยผ่านการจดบันทึกของครู

2.2 เปิดโอกาสให้ครูได้สนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาการเรียนการสอน

2.3 เปิดเวทีให้ครูร่วมกันหาแนวทางและทำความเข้าใจถึงแนวความคิดที่ช่วยให้ครูเกิดทักษะและสามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความคาดหวังของโครงการ

1. ครูได้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจจนเกิดทักษะในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ได้รูปแบบในการพัฒนาครู และสถานศึกษารวมถึงสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

พื้นที่ดำเนินการ

จังหวัด	พื้นที่ดำเนินการ : โรงเรียน
กรุงเทพมหานคร	1. โยนออฟอาร์ค แผนกอนุบาล 2. ราชวินิต 3. รุ่งอรุณ 4. สมบุญวิทย์ 5. สมาคมสตรีไทย 6. อนุบาลกรแก้ว 7. อนุบาลจันทร์เจ้า 8. อนุบาลปรางทิพย์ 9. อนุบาลมณีรัตน์ 10. อนุบาลสามเสน 11. จิตตเมตต์ (ปทุมวัน) 12. ประถมสาธิตละอออุทิศ
จ. ราชบุรี	1. อุดมวิทยา
จ. นครนายก	1. มาลีสุวรรค์

บทที่ 2

แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

“ความคิดพื้นฐานเบื้องหลังการสอนคือ
การสอนในสิ่งที่คนต้องการรู้”

(Carl Rogers)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และ
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญ
ในการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้
และพัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การปฏิรูปการ
เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่
สามารถพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยมีทักษะการเรียนรู้
ที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่าง
ต่อเนื่องตลอดชีวิต

แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือศูนย์กลาง
หมายถึงการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาท
หรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) ทั้งด้านร่างกาย ความคิด
(สติปัญญา) ความรู้สึก (อารมณ์) และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (สังคม)

ในกระบวนการเรียนรู้ โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าครูผู้สอน (ทิตินา แหมมณี, 2545 : 121)

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ หรือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หรือจำเป็นต้องคำนึงถึงมากที่สุดในการบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องยอมรับในระดับความสามารถ พัฒนาการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลักการที่ต้องคำนึงถึงดังนี้

1. การเรียนรู้ต้องมีคุณค่า และมีความหมายต่อผู้เรียน รวมตลอดถึงสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน กล่าวคือ การเรียนรู้จะมีความหมายต่อตัวเด็กเมื่อเด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ และสามารถสร้างสัมพันธ์ หรือเชื่อมโยงต่อสิ่งต่าง ๆ ได้
2. การเรียนรู้ความมุ่งมั่นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านการทดลอง การสำรวจ และการทำงานร่วมกับเพื่อน เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน
3. การเรียนรู้มุ่งเน้นที่ความสนใจ และความสามารถของเด็ก รวมตลอดถึงส่งเสริมให้เด็กสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของตนเอง
4. การเรียนรู้มุ่งเน้นที่กระบวนการ (process) มากกว่าผลผลิต (product) เช่นในการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเขียนของเด็ก ครูควรมุ่งเน้นที่การแสดงออกซึ่งกระบวนการคิดมากกว่าการสะกดคำที่ถูกต้อง

5. การประเมินผลผู้เรียน ควรใช้เทคนิคการประเมินผลหลากหลาย รูปแบบประกอบกันตั้งแต่การสังเกต การสัมภาษณ์ พุดคุย การใช้แบบ ประเมินผลพัฒนาการ และการใช้แฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่ตรงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด

6. การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นที่ความคิดสร้างสรรค์ของ เด็ก และหลีกเลี่ยงการสอนที่เร่งรัดเด็ก หรือการให้เด็กทำแบบฝึกหัดเป็น ประจำ เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้ตั้งปัญหา และเรียนรู้การแก้ปัญหา ด้วยตนเอง

ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการคิด

มนุษย์มีความสามารถในการคิดสิ่งต่าง ๆ และการคิดเกิดขึ้น และ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาแม้ว่าบุคคลจะตระหนักในกระบวนการ คิดของตนหรือไม่ก็ตาม ความสามารถในการคิดของมนุษย์จะแตกต่างกัน ไปในแต่ละบุคคล โดยทั่วไป บุคคลมักคิดเกี่ยวกับโลกรอบตัว ซึ่งรวมถึง การพยายามทำความเข้าใจ และตีความหมายของสิ่งแวดล้อมรอบตัว สิ่งที่เราต้องการให้เป็น และสิ่งที่เราไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ความคาดหวัง ของบุคคลต่อโลกรอบตัวจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นผล มาจากประสบการณ์ หรือการสร้าง (construct) ข้อมูลความรู้ สิ่งที่เราไว้ใน ปัจจุบันจะไม่ใช่สิ่งที่เข้าใจได้ถ้าขาดการเชื่อมโยงกับสิ่งที่เรารู้ในอดีต และ ปัจจุบันปราศจากความหมาย ถ้าเราไม่สามารถเชื่อมโยงกับอนาคต (Smith, 1992)

เด็กเล็ก ๆ มีกระบวนการคิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ กล่าวคือเด็ก สามารถเรียนรู้ จำ สร้างความคิดรวบยอด และสื่อสารสิ่งที่ตนคิด แต่ กระบวนการคิดของเด็กอาจไม่ซับซ้อนเท่ากับผู้ใหญ่ และวิธีการคิดอาจ แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ

นักภาษาศาสตร์ Frank Smith (1992) กล่าวว่า การคิดถือเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์ใช้ความคิดอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม การคิดดูจะเป็นเรื่องยากเมื่อเกิดขึ้นในบริบทซึ่งไม่มีความหมายต่อตัวผู้คิด การคิดของมนุษย์แตกต่างจากการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป กล่าวคือ เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถจัดการกับข้อมูลจำนวนมากได้ และผลลัพธ์ที่ออกมาจะมีความแน่นอนโดยขึ้นกับข้อมูลที่ใส่เข้าไป แต่กระบวนการคิดของมนุษย์จะทำงานได้ดีที่สุดถ้าสิ่งที่มนุษย์คิดนั้นมีความหมายต่อตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กระบวนการคิดของมนุษย์ไม่สามารถทำงานได้กับข้อมูลที่แยกเป็นส่วน ๆ ซึ่งแตกต่างจากการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ มนุษย์ยังใช้การคิดในการสร้างองค์ความรู้ ข้อมูล จินตนาการ ตรวจสอบทางเลือก ตัดสินใจ รวมตลอดถึงขยายผลสิ่งที่ตนรับรู้ได้ ขณะที่เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่สามารถผลิตหรือสร้างองค์ความรู้ได้ คอมพิวเตอร์เป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่มนุษย์สามารถใช้ในการกระตุ้นการคิด

การคิดเป็นกิจกรรมด้านสติปัญญาซึ่งช่วยมนุษย์ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจ และเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ถ้าเราสังเกตการคิดของเราจะพบว่า ในขณะที่เรากำลังคิดสิ่งต่าง ๆ อยู่ นั่น เรามักจะตระหนักหรือรู้ตัว (conscious) อย่างไรก็ตาม การคิดก็ดำเนินไปในขณะที่เราไม่รู้ตัว (unconscious process) ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ เรายังพบอีกว่าการคิดเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลและของแต่ละคน แต่การคิดที่ดีนั้นมักไม่ได้เกิดขึ้นตามลำพัง เราต้องการเพื่อนหรือกลุ่มมาช่วยคิด เราไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว และจมอยู่ในโลกของความคิดของตนเองได้ตลอดเวลา การคิดเกิดขึ้นในบริบทของสังคม และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นๆ อาศัยอยู่ ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะคิดจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว เด็กเรียนรู้ที่จะคิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านถือเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และสังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถ “สร้างองค์ความรู้” และ “วิถีแห่งการเรียนรู้” ที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

โดยทั่วไปแล้ว การอ่านประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 อย่างคือการสะกดยคำ (decoding the words) และการเข้าใจความหมายของคำ ในการอ่าน เราไม่ได้ต้องการให้เด็กสะกดยคำ หรือเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำได้เพียงเท่านั้น แต่เด็กจำเป็นต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นในเนื้อเรื่องที่อ่านด้วยตัวหนังสือ (text) จะให้ข้อมูลเพียงบางส่วนแก่ผู้อ่าน แต่ผู้อ่านจะต้องสร้างองค์ความรู้ และตีความหมายส่วนที่เหลือด้วยตนเอง กล่าวโดยสรุป คือการอ่านเป็นกระบวนการ 2 ทางซึ่งประกอบด้วย

1. สิ่งที่ผู้อ่านนำมาสู่หนังสือ อันได้แก่ ทักษะการคิด ประสบการณ์ทางภาษา และความรู้เดิม
2. สิ่งที่ผู้อ่านได้รับจากหนังสือ ได้แก่ ความหมาย วัตถุประสงค์ และความเข้าใจ

การอ่านถือเป็นกิจกรรมด้านการคิดซึ่งประกอบด้วยการคิดวิเคราะห์ (critical thinking) อันหมายรวมถึงการสะกดยคำ การตีความหมายของคำ และการคิดสร้างสรรค์ เช่น การใช้จินตนาการ การแก้ปัญหา เป็นต้น นักอ่านที่ดีนั้นนอกจากจะรู้เกี่ยวกับคำต่างๆ ที่อ่านแล้ว ยังต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นของสิ่งที่อ่านอีกด้วย ซึ่งหมายความว่า นักอ่านที่ดีจะต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีด้วย การอ่านไม่ใช่เป็นเพียงกระบวนการสะกดยคำต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการตีความ และเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านในภาพรวมด้วย

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เราจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ด้านการอ่านของเด็กโดยการที่ครู หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน ขณะที่อ่าน ควรชี้แนะตามตัวหนังสือประกอบไปด้วยเพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงได้ว่า ตัวหนังสือที่เห็นนั้นมีความหมาย หลังการอ่านทุกครั้ง ครู หรือพ่อแม่ควรพูดคุย สนทนากับเด็กเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือ โดยพยายามเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก และกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่องที่อ่านด้วย (นภเนตร ธรรมบวร, 2544: 133)

กล่าวโดยสรุป การอ่านก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน ดังนี้

1. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านค้นพบแนวคิดที่ดี ที่จะนำไปประยุกต์เป็นความคิดของผู้อ่านได้
2. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านได้สาระความรู้มากกว่าการหาความรู้ในวิธีอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะผู้อ่านสามารถอ่านเพื่อค้นหาความรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
3. การอ่านช่วยพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิด และจินตนาการ อันเป็นการส่งเสริมให้สมองดี มีสมาธิ เพราะขณะที่ผู้อ่านอ่านจะพินิจพิเคราะห์ และวินิจฉัยเนื้อหาสาระไปพร้อม ๆ กัน แล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีต่อชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม

ความสำคัญของการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการจำแนก แยกแยะสิ่งที่เห็น สิ่งที่พบ สิ่งที่ได้ยิน สิ่งสัมผัส สิ่งชิมรส หรือสิ่งที่ดมกลิ่น แล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มาของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ว่าคืออะไร มีองค์ประกอบอย่างไร เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไร กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์จะนำไปสู่การค้นหาคำเป็นจริงจากสิ่งที่พบ

และได้สัมผัสว่าประกอบด้วยอะไร เหมือนหรือแตกต่างจากสิ่งอื่นอย่างไร และเกิดจากปัจจัยใด

การวิเคราะห์ จึงเป็นกระบวนการคิดในเชิงลึกที่ผู้เรียนต้องมีความสามารถ และมีทักษะในการตั้งสมมุติฐาน การสังเกต การสืบค้น และการหาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง จนเกิดการตีความถึงที่มาที่ไปของสิ่งนั้น ๆ อย่างมีเหตุผล เช่น เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น เราต้องสร้างระบบความคิดเชิงวิเคราะห์ว่า

ใคร

- อยู่ในสถานการณ์
- น่าจะเกี่ยวข้อง
- น่าจะทำให้เกิดสถานการณ์นี้
- ได้ / เสียประโยชน์

อะไร

- ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้
- คือ หลักฐานสำคัญ / เพราะเหตุใด

ที่ไหน

- สถานการณ์เกิดขึ้นที่ใด
- เหตุผลที่เกิดที่สถานที่นั้น ๆ

เมื่อไร

- สถานการณ์เกิดขึ้นเมื่อไร
- เวลาที่เกิดบอกอะไรได้บ้าง
- เหตุใดต้องเกิดในช่วงเวลานี้

ทำไม

- สถานการณ์นี้จึงเกิด
- เกิดที่นี้

- เกิดเวลานี้
- เกิดกับคน ๆ นี้ / กลุ่มนี้

อย่างไร

- สถานการณ์เกิดได้อย่างไร
- ผู้ทำทำอะไร
- สิ่งใด / คนใดเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้อย่างไร

ความสำคัญของการเขียน

การเขียน เป็นกระบวนการถ่ายทอดในรูปแบบการบันทึกด้วยตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ เพื่อนำเสนอความรู้ถ่ายทอดเผยแพร่ความคิด อธิบายถึงความรู้สึก และบอกถึงความต้องการของผู้เขียน ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจถึงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการเหล่านั้น

นอกจากนี้การเขียน ยังมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร เพื่อ

1. การแสดงความคิดเห็น
2. การอธิบาย
3. การเล่าเรื่องราว
4. การโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อจูงใจและโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตาม
5. การสร้างจินตนาการ

การเขียน จึงถือเป็นกระบวนการสื่อสาร อีกกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ และจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันในปัจจุบันทั้งการบันทึกความรู้ บันทึกความเป็นไป บันทึกสถานการณ์ การเขียนจดหมาย การทำสัญญา การเขียนคำโฆษณาชวนเชื่อ การประกาศ รวมทั้งการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการอื่น ๆ อีกมากมาย

บทที่ 3

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นำสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

“ชีวิตที่ไม่มีการตรวจสอบไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิต”

(โสกราตีส)

การจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยขึ้นกับพัฒนาการในแต่ละวัย การที่เด็กจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนการสอน ก็ต่อเมื่อการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้น เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก

ครูจึงควรคำนึงเสมอว่า การสอนบางอย่างอาจเร็วเกินไปสำหรับเด็กวัยหนึ่ง หรือช้าเกินไปสำหรับเด็กอีกวัยหนึ่ง จึงถือเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องสังเกตศักยภาพ ความสามารถ และรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อที่จะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิธีเรียนของผู้เรียน

“การเรียนรู้แบบบูรณาการ” ถือเป็นรูปแบบสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนรู้แบบบูรณาการ กำลังได้รับความสนใจ และเป็นที่กล่าวถึงกันเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่รวมการวางแผน การจัดการหลักสูตรและการสอน

เข้าด้วยกัน เพื่อว่าเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จะได้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและสอดคล้องกับพัฒนาการ และความต้องการของเด็กหรือผู้เรียน ขณะเดียวกัน การเรียนรู้ก็มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้นด้วยเพราะกระบวนการเรียนรู้ได้นำเอาสาระความรู้ต่าง ๆ มาสัมพันธ์เชื่อมโยงผสมกลมกลืน จนกลายเป็นเรื่องเดียวกัน จนผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้วยประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง และมีคุณค่าต่อตัวผู้เรียน โดยสามารถดำเนินชีวิต หรือเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในวิถีชีวิต และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนี้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นสูง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ไม่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ที่ตนเตรียมมา เพียงอย่างเดียว การที่ครูได้รับทราบความคิดเห็นของเด็ก จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของเด็กแต่ละคน นอกจากนั้นครูจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการถามคำถามที่ดี เพื่อท้าทายความคิด หรือประสบการณ์เดิมของเด็กโดยการถามคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กคิดหรือรู้ อีกทั้งครูยังต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดี ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกันให้ได้ อย่างแนบเนียน

การจัดการกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีจุดเน้นที่การนำเอาสาระความรู้ต่าง ๆ มาผสมผสานกันอย่างมีความหมายต่อตัวผู้เรียนให้มากที่สุด ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีบทบาทเป็นทั้งผู้ทดลอง ผู้อภิปราย ผู้สำรวจ และผู้ตั้งสมมุติฐานมากกว่าเป็นเพียงผู้ฟัง ผู้อ่านหรือผู้ทำแบบฝึกหัดเท่านั้น และที่สำคัญยิ่งกว่าคือการที่ผู้เรียน

สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม
ในสถานการณ์จริง

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่นำสู่การเรียนรู้
ที่ส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วย
ตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านกระบวนการทาง
วิทยาศาสตร์
2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านการลงพื้นที่สนาม
3. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านเหตุการณ์ในชีวิต
ประจำวัน และสัมพันธ์กับตนเอง
5. การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย
6. การพัฒนาการเรียนรู้โดยครอบครัว
7. การพัฒนาการเรียนรู้โดยผ่านการจดบันทึก

1. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์

วิทยาศาสตร์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ และวิธีมองโลกเป็น
เรื่องของการสนใจใคร่รู้จากธรรมชาติ และสิ่งรอบ ๆ ตัว ในความเป็นจริง
เด็กแต่ละคนเป็นนักวิทยาศาสตร์โดยธรรมชาติ เช่น เด็กทารกจะนอน
ลืมตาเพื่อคอยสังเกต คಾದเดา และทดสอบการคาดเดาของตนเองอย่าง
สม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับโลกรอบตัว ด้วยเหตุนี้
การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ควรเป็นไปอย่างผสมผสานกับวิถี
ชีวิตการเรียนรู้ของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่
เด็กสนใจ ด้วยเชื่อว่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ และช่วยให้มนุษย์คิดแก้ปัญหาอย่างมีระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ ก็จะช่วยปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล และรู้จักแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

“...การเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น เกิดขึ้นสัปดาห์ละ 1 วัน โดยครูจะให้เสรีภาพแก่เด็กในการเรียนรู้ว่า จะไปศึกษา ค้นคว้าที่ได้ก็ได้ ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะห้องเรียนของตนเท่านั้น ครูประจำชั้นจะเป็นผู้กำหนดเวลาในการให้เด็กไปศึกษาค้นคว้า และตกลงเงื่อนไขของเวลาที่แน่นอนที่เด็กจะต้องกลับเข้ามารวมกันในชั้นเรียนอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่เด็กจะต้องทำเมื่อกลับมาถึงห้องเรียนคือ การเขียนบันทึกละเอียดสิ่งที่ตนเรียนรู้ และบรรยายความรู้สึกของตนเองต่อการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าว หลังจากนั้นครูจะขออาสาสมัครนำเสนอสิ่งที่ตนเรียนรู้และรายงานความก้าวหน้าของโครงการ...”

(บันทึกนักวิจัย : 23 มิถุนายน 2547)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ในวิถีชีวิตว่ามี 10 อย่างคือ

1. การรู้จักสังเกต
2. การรู้จักบันทึก
3. การรู้จักฟัง
4. การรู้จักถาม
5. การรู้จักตั้งสมมุติฐาน
6. การรู้จักหาคำตอบ
7. การรู้จักวิธีวิจัย

8. การรู้จักนำมาบูรณาการให้เป็นหนึ่งเดียว
9. การรู้จักเขียนเรียบเรียงความคิด
10. การรู้วิธีการนำเสนอ

เด็กได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ จากการทำโครงการในหัวข้อที่
เด็กสนใจ ต้องการศึกษา ต้องการค้นหา และต้องการค้นคว้า เช่น อาหาร
สมุนไพร น้ำดื่มสุขภาพ ดอกบัว ต้นข้าว และนักวิทยาศาสตร์ของโลก
เป็นต้น ซึ่งหัวข้อต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสนใจของเด็กเป็นหน้าต่างที่เปิดสู่
การเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริงในการค้นหา ค้นคว้าหาข้อมูล

“...กว่าฉันจะค้นเรื่อง “ดอกบัว” ได้ก็ตั้งนาน ได้ข้อมูลไม่เยอะ เพราะ
พี่นักศึกษาเสียงดัง บางคนบอกเจ้าหน้าที่ (พี่ป้อม) ก็จัดหาให้ เข้าห้องเสีย
แต่เกิดทำเป็นเกรงใจ แล้วก็หนีกลับมาก่อน หนูก็ตกใจ หนู ออม อร
ก็ตามหาทั่วห้องสมุด หนูหาชั้น 1 และ 2 อรหาชั้น 3 ออมหาชั้น 7 และ 5
แต่หาไม่เจอ หนู ออม อร ก็แยกกัน 3 คน ไป 3 ทาง ออมไปทาง
โรงอาหารสีน้ำตาล อรไปทางน้ำตก หนูไปทางห้องออกกำลังกาย พอ
หนูกับออม อร เจอกันก็ทั้งเหนื่อยทั้งหอบ แต่ก็ต้องวิ่งขึ้นเพราะว่าชั้นลิฟท์
ไม่ได้ พอมาเจอเกศ เกศก็ว่าหนู ออม อร เป็นชุด ๆ หนู ออม อร โกรธ
มากเพราะเป็นห่วง...”

(บันทึกน้องมายด์ : 2 กรกฎาคม 2547)

ในการทำโครงการต่าง ๆ เด็กได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ นอกเหนือจาก
โครงการของตน เช่น เด็กได้เรียนรู้ทักษะในการสื่อสารกับบุคคลอื่น
นอกเหนือจากบุคคลที่แวดล้อมตนเอง การเข้าสังคม มารยาทการ
ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น อาทิ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และบุคคลที่เข้ามา
ใช้ห้องสมุด

ในการค้นคว้าข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้น เด็ก ๆ ได้นำเอาเครื่องมือ หรือสื่อเทคโนโลยี มาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ กล้องดิจิทัล และอุปกรณ์อื่น ๆ ทำให้เด็ก ๆ ได้นำความรู้ทางเทคโนโลยีที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

“...เด็ก ๆ หลายคนตัดสินใจไปค้นคว้าที่ห้องสมุดของสถาบัน เพื่อค้นคว้าหนังสือตามหัวข้อของตน บางคนไปที่ห้องคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนเพื่อค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บางคนเลือกอยู่ที่ห้องสมุดเล็ก ๆ ของโรงเรียน บางคนนำกล้องมาด้วย และได้ตระเวนถ่ายรูปบุคคลและสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน บางคนเลือกนั่งเขียนงานของตนได้ต้นไม้ที่สนาม ด้านหน้าอาคารเรียน เด็ก ๆ ทุกคนดูเหมือนว่ากำลังมุ่งมั่นหาความรู้ในสิ่งที่ตนให้ความสนใจ...”

(บันทึกนักวิจัย : 23 มิถุนายน 2547)

เด็ก ๆ ขณะกำลังศึกษาข้อมูลในห้องสมุด

ที่มา : โรงเรียนประถมสาริตถลอะอูทิศ

การสอนวิทยาศาสตร์ในเด็กเล็ก ๆ ไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นการเรียนรู้อย่างผสมผสานกับประสบการณ์ของเด็ก กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และระบุความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวในโลกของความเป็นจริง มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปองค์ความรู้โดยผ่านการใช้ภาษา

“...เด็ก ๆ เดินไปเป็นกลุ่ม พอถึงสนาม แต่ละกลุ่มก็แยกย้ายกันไป บางกลุ่มก็เดินไปดูสวนหย่อมเล็ก ๆ ที่มีอ่างน้ำพุขึ้นมาแล้วแตกกระจาย บางกลุ่มก็เดินไปที่หน้าเสาธง แล้วทำท่าเคารพธงชาติ บางกลุ่มก็ยืนดูกระรอกที่วิ่งอยู่บนต้นไม้ หรือผีเสื้อที่เกาะดูต้นน้ำหวาน จากเกสรดอกไม้ ดูนกที่กำลังป้อนอาหารให้ลูก เด็ก ๆ มีความสุขกันมาก...”

(บันทึก คุณครูกรวิภา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา : 2547)

ในเด็กเล็ก ๆ การส่งเสริมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อาจเริ่มต้นจากสิ่งใกล้ตัว เช่น การให้เด็กได้สังเกตธรรมชาติรอบตัว เช่น ต้นไม้ แมลง กระรอก ไข่เดือน เป็นต้น

จากการที่เปิดโอกาสให้เด็กหัดสังเกตธรรมชาติรอบตัว นำสู่การสร้างหน่วยการเรียนรู้ ตามความสนใจของเด็กได้ เช่น ครูให้เด็ก ๆ ทดลองเลี้ยงผีเสื้อ เพื่อให้เด็กได้สังเกต และค้นหาคำตอบที่สงสัย เริ่มต้นกระบวนการด้วยการพูดคุยชวน กระตุ้นให้เด็กได้ร่วมกันระดมความคิด และวางแผนการนำหนอนผีเสื้อมาเลี้ยงที่โรงเรียน เด็ก ๆ ได้ร่วมกันสังเกตลักษณะของหนอนผีเสื้อ เช่น ลักษณะของลำตัว ตา จำนวนขา ท่าทางการเดิน การกินอาหาร จนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกระทั่งหนอนกลายเป็นผีเสื้อ โดยมีการจดบันทึกผ่านการวาดรูป และนำข้อมูลที่ได้มา

พูดคุย แลกเปลี่ยนกันว่าเด็กแต่ละคนคิดอย่างไร ซึ่งกระบวนการเช่นนี้จะช่วยให้เด็กสามารถเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งรอบ ๆ ตัวมากขึ้น

แล้ววันที่เด็ก ๆ รอคอยก็มาถึง ผีเสื้อ 2 ตัว เกาะอยู่ข้างกล่องดักแด้เด็ก ๆ ที่เห็นผีเสื้อ ทุกคนทำท่าตื่นเต้น

สงว : ผีเสื้อเกิดวันนี้ 29 มิถุนายน 2547 ใครจะให้เค้กวันเกิด

โหระ : นำตื่นเต้นจังเลย

เตเต้ : ผีเสื้อมันคงคิดถึงพ่อแม่

ภู : ผีเสื้อก็เหมือนคน มันมีพ่อแม่ เวลาเราไม่อยู่กับพ่อแม่
เรายังคิดถึงเลย

โอทม : มันน่าสงสาร พอเกิดมาก็ไม่เจอพ่อแม่

แก้ม : น่าจะปล่อยมันไป เพราะถ้าเวลามันคิดถึงแม่มันมาก ๆ
มันอาจตรอมใจตาย

ริชชี : มันอยู่ในกล่องคงอึดอัด อยากให้มันออกไปเพราะกลัว
มันตาย

แพ้ม : พอมันเกิดมา เราก็ตีใจ แต่เราควรปล่อยมันไปเพราะ
มันจะได้ดูธรรมชาติเยอะ ๆ

เตย : ตอนเอามาจากต้นส้ม พ่อแม่มันก็อยู่บ้านเตย เตยขอ
ไปเลี้ยงเองที่บ้านได้ไหม มันจะได้เจอพ่อแม่ของมันด้วย
แต่เพื่อน ๆ ต้องเอาดอกไม้ที่มีน้ำหวานมาให้เตยไปป้อน
มันด้วยนะ

(บันทึกคุณครูเยาวลักษณ์ รัตนพรมมินทร์ : 29 มิถุนายน 2547)

ในการพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัย และประถมศึกษา นั้น การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ และสัมผัสกับวิถีชีวิตถือเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญมากเพราะเด็ก ๆ ได้เรียนรู้ ได้พูดคุยและได้สังเกต ตลอดจนได้พัฒนาทัศนคติ ในทางบวกต่อ

วิทยาศาสตร์ ซึ่งช่วยให้เด็ก ๆ เกิดความเข้าใจว่าวิทยาศาสตร์มิได้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และการหาคำตอบที่ถูกต้อง โดยผ่านการทดลองในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นโลกของความสงสัยใคร่รู้ต่อธรรมชาติรอบตัว การสังเกตอย่างใกล้ชิด และละเอียดลึกซึ้ง รวมถึงการคิดอย่างถี่ถ้วนและการสังเกตให้มากขึ้นกว่าเดิม

การสังเกตและจดบันทึกถือเป็นทักษะทางวิทยาศาสตร์
ที่สำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัย
ที่มา : โรงเรียนอนุบาลฉะเชิงเทรา

2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม หรือการไปทัศนศึกษาภายนอกสถานที่ เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรที่ครูผู้สอนเห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเด็กหรือผู้เรียน โดยพยายามเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมกับชุมชนและ

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การพาเด็กไปทัศนศึกษา จะช่วยให้เด็กเริ่มเห็นคุณค่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในสถาบันการศึกษาที่เรียกว่า “โรงเรียน” เท่านั้น (Ferguson, 1994)

โรงเรียนหลาย ๆ แห่งไม่ว่าจะเป็นระดับอนุบาล หรือประถมศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ล้วนแต่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่เด็กเรียนรู้ หรือให้ความสนใจ โดยผ่านการไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ

“...สำหรับฉัน ประวัติศาสตร์ตอนนี้เป็นอุทาหรณ์ที่ดีที่สุด ที่จะสร้างให้เด็กเกิดความรักชาติ ห่วงแทนในสมบัติของชาติ ฉันยังจำวาทะของทุกคนได้ดี เมื่อเราคุยกันถึงตอนกรุงศรีอยุธยาถูกเผาทั้งเมือง ในวันที่ 10 กันยายน ก็จะถึงเวลาที่เราจะได้ไปดูกันกับตาว่า สิ่งที่เหลืออยู่เป็นเช่นไร...”

(บันทึกคุณครูปริดาวัลย์ : 10 กันยายน 2547)

การเตรียมตัวก่อนพาเด็กไปทัศนศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก การเตรียมตัวเริ่มตั้งแต่การที่ครูต้องไปเยี่ยมชมสถานที่ดังกล่าว ก่อน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน พูดคุย และตัดสินใจร่วมกันว่ามีสถานที่อะไรที่น่าสนใจในพื้นที่ดังกล่าว ควรนำเด็กไปเยี่ยมชมจุดใดบ้าง จะใช้ระยะเวลาในการเยี่ยมชมแต่ละจุดนานเท่าใด และจะจัดกิจกรรมหรือเตรียมใบงานอย่างไร เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่

ก่อนการเดินทาง ครูมีการเตรียมตัวเด็กอย่างดี โดยให้เด็กศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาจากหนังสือทั้งในห้องเรียน และห้องสมุด ค้นหาข้อมูลผ่านทางเครือข่ายสารสนเทศ (Internet) และมีการศึกษาแผนที่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ซึ่งแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรไทยในสมัยนั้น นอกจากนี้คุณครูและเด็ก ๆ ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษามา

“...เราไปวัดสำคัญต่าง ๆ ที่เหลือแต่ซากปรักหักพัง บางวัดมีพระพุทธรูปเป็นร้อย ๆ องค์ แต่เศียรพระถูกตัดหมด ร่องรอยของการถูกเผาทั้งเมืองเป็นเช่นใด พวกเขาทุกคนรู้อยู่แก่ใจ เสียขวัญภาพชีวิตจริงดังเป็นระยะ จนมาถึงวัดหน้าพระเมรุ ซึ่งเป็นวัด ๆ เดียวที่ไม่ได้ถูกเผาเนื่องจากเป็นที่บัญชาการของพม่า ความสวยงามของวัดและพระประธานยังคงอยู่อย่างครบถ้วน นี่ย้อนไปถึงวัดต่าง ๆ ถ้าไม่ได้ถูกเผาจะเป็นเช่นใด น่าเสียดายจริง ๆ ตอนกลางวันเรานำข้าวที่เราเตรียมไปนั่งทานกับพื้นในวัดมงคลบพิตรที่ถูกเผา มันช่างให้อารมณ์และบรรยากาศจริง ๆ...”

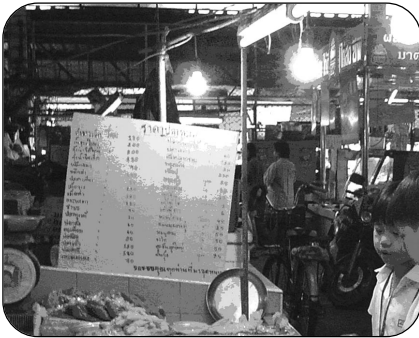
(บันทึกคุณครูปริดาวัลย์ : 10 กันยายน 2547)

การไปทัศนศึกษาหรือการลงพื้นที่สนามเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของเด็กกับโลกกว้างในชุมชน และบุคคลอื่น บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชนที่เด็กไปเยี่ยม ถือเป็นกำลังความรู้สำคัญที่เด็กจะได้เรียนรู้ เด็กจะมีความสุข และสนุกสนานกับการได้พูดคุย ซักถาม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น รวมถึงได้มีโอกาสนำความรู้ที่เรียนในชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้ได้เต็มที่

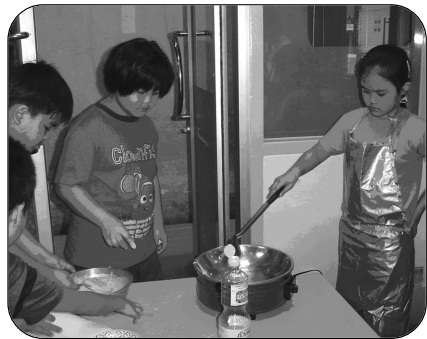
“...สัปดาห์ที่ผ่านมา นักเรียนชั้นประถม 3 เรียนรู้ในหัวข้อ “อาหารและการเลือกซื้ออาหาร” โดยมีการทบทวนอาหารหมู่ต่าง ๆ ทั้ง 5 หมู่ กิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งของหน่วยการเรียนรู้คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกซื้ออาหารที่ตลาดสด โดยเราได้มีการพูดคุย ทบทวนวิธีการเลือกซื้ออาหารหมู่ต่าง ๆ กับเด็กก่อน แล้วจากนั้นจึงแบ่งเด็กเป็นกลุ่ม

ย่อย ๆ ตามหมู่อาหารทั้ง 5 หมู่ เราได้มีการทำใบงานให้กับเด็ก โดยเด็กแต่ละกลุ่มต้องเลือกซื้ออาหารในหมู่ของตนมาอย่างน้อย 3 ชนิด โดยต้องกะปริมาณอาหารให้พอเหมาะ กับที่จะรับประทานทั้งห้อง และเด็ก ๆ ต้องสอบถามราคาสินค้าที่ต้องการซื้อจากร้านค้ามาอย่างน้อย 3 ร้านก่อน จึงจะตัดสินใจเลือกซื้ออาหาร ขณะเดียวกันเด็ก ๆ ต้องเตรียมสตางค์มาซื้ออาหารโดยนำสตางค์ไปรวมไว้กับกลุ่มของตน และมีการจดบันทึก รายรับ - รายจ่าย...”

(บันทึกนักวิจัย : 22 กรกฎาคม 2547)

เด็ก ๆ กำลังช่วยกันเลือกซื้ออาหาร
ที่ตลาดประชานิเวศน์
ที่มา : โรงเรียนประถมสาธิตละอออุทิศ

เด็ก ๆ กำลังช่วยกันทำผักชุบแป้งทอด
อย่างสนุกสนาน
ที่มา : โรงเรียนประถมสาธิตละอออุทิศ

3. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมถือเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาของมนุษย์ ปรัชญาการจัดการศึกษา ในยุคปฏิรูปจะมุ่งเน้นที่ความต้องการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่ “เก่ง ดี และมีสุข” ที่

จำกัดอยู่แต่เฉพาะระดับบุคคล โดยไม่คำนึงถึงระบบใหญ่ เช่น ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่การที่บุคคลจะพัฒนาเป็นคนที่เก่ง ดี มีสุขได้ เกิดจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมด้วย (อรศรี รามวิทยาพงศ์, 2547) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่หลากหลาย อาทิ การเป็นสมาชิกของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นต้น

“...ฉันประทับใจที่ได้สอยมะกรูด เพราะฉันไม่เคยสอยมะกรูด และที่ประทับใจอีกอย่างคือ การได้เดินรอบ ๆ สวนของผู้ใหญ่วิบูลย์ แต่ยังไม่หมด...”

(บันทึกนongkand : 2547)

กระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดอย่างบูรณาการนั้นคือ การเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของเด็ก มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็ก ๆ ได้ศึกษาหาความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น แล้วนำมาคิดทบทวน วิเคราะห์ร่วมกัน

“...การจัดการเรียนการสอนในหัวข้อ “พออยู่...พอกิน...ท้องถิ่นของเรา”... ได้เริ่มบทเรียนโดยการพาเด็ก ๆ ไปเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็ก ๆ ได้ไปศึกษาหาความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น คือ คุณยายท่านหนึ่งที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน เด็ก ๆ ได้ไปสัมภาษณ์ พูดคุยกับคุณยายว่า คุณยายใช้ชีวิตอย่างไร ที่เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นอย่างไร คุณยายได้เลือกเลี้ยงไก่ไว้เก็บไข่เป็นอาหาร แต่คุณยายก็ยังจำเป็นต้องซื้ออาหารชนิดอื่น ๆ ด้วย เด็ก ๆ จำเป็นต้องคิดทบทวน และวิเคราะห์ร่วมกันว่าเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับคุณยายคืออะไร และเด็ก ๆ จะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการใช้

ชีวิตร่วมกันในโรงเรียนได้อย่างไร...เด็ก ๆ ต้องวางแผน...มีการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตทุกวัน ในการจดบันทึกแต่ละครั้ง คุณครูจะมีบทบาทในการกระตุ้นและแนะนำให้เด็ก ๆ สังเกตมากขึ้น...เด็ก ๆ สรุปลงองค์ความรู้ผ่านงานเขียน ...ครูมีการนำกฎเกณฑ์ของการเขียนเรียงความ (ขั้นนำ เนื้อหา สรุป) มาสอดแทรก”

(บันทึกคุณครูชัตติยา ไชยโย : 2547)

เด็ก ๆ กำลังเยี่ยมชมบริเวณรอบ ๆ บ้านของผู้ใหญ่วิบูลย์
ที่มา : โรงเรียนประถมสาธิตละอออุทิศ

4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และสัมพันธ์กับตนเอง

เมื่อก้าวถึงวิชา “ภาษาไทย” ผู้ใหญ่หลาย ๆ คนก็คิดถึงถึงภาพของบรรยากาศที่เคร่งเครียดของการเรียนหลักภาษาที่ต้องพยายามจดจำกฎเกณฑ์ให้ได้ แต่ในวันนี้ การเรียนวิชา “ภาษาไทย” เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นมาก ด้วยการใช้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็กมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดความสนุกสนาน

และไม่เปิดหน้าต่อการเรียนภาษาไทยพร้อมทั้งกระตุ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนนำทักษะ ความรู้ ความสามารถทางภาษาไทยที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้มากที่สุด เช่น ในช่วงของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กำลังดำเนินอยู่อย่างเข้มข้นนั้น ครูได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของเด็ก เป็นต้น

“...การเลือกตั้งผู้ว่า กทม. เป็นเรื่องที่สำคัญของเราชาว กทม. เป็นสิ่งที่เด็ก ๆ พบเห็นทุกวัน ทั้งตามสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และตามป้ายโฆษณาข้างทาง และที่สำคัญเป็นการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ฉันจึงวางแผนที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ใจทย์ต่อมาก็คือ ทำอย่างไรถึงจะให้เด็กมีกิจกรรมที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงได้ และแล้วในที่สุดฉันก็ได้ตั้งชื่อแผนการเรียนรู้แผนนี้ว่า “การเลือกตั้งผู้ว่าภาษาไทย...”

(บันทึกประสบการณ์การสอน : 27 สิงหาคม 2547)

ในการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น แหล่งการเรียนรู้ไม่ได้จำเป็นต้องมาจากครูผู้สอนเสมอไป แหล่งความรู้อาจมาจากการค้นคว้าจากห้องสมุด การสัมภาษณ์ พูดคุยกับบุคลากรในโรงเรียน หรือในชุมชน และการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งการเรียนรู้ที่ต้องสร้างความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ รวมถึงการรับรู้ และตระหนักในตนเองถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การเรียนรู้ในบางหัวข้ออาจทำให้ครูผู้สอนมีความกระอักกระอ่วนใจ ไม่ทราบว่า จะเริ่มต้นการสอนอย่างไร และควรสอนมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เหมาะสมกับอายุ และพัฒนาการเด็ก หัวข้อการเรียนรู้ที่มักเป็นปัญหาให้ครูถกเถียงกันเสมอ ๆ ว่าจะสอนอย่างไร คงหนีไม่พ้นเรื่อง “กำเนิดมนุษย์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหัวข้อการเรียนรู้เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้เรียน

“...ครั้งหนึ่งได้มีโอกาสถามนักเรียนชั้นประถม 2 ว่า ต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร เด็ก ๆ ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า อยากรู้ว่าเราเกิดมาได้อย่างไร คุณครูช่วยเล่าให้ฟังหน่อย เด็กผู้หญิงหยิบหนังสือเรื่อง “กำเนิดมนุษย์” ขึ้นมาแล้วบอกว่า หนูมีหนังสือ อ่านแล้วไม่เห็นเข้าใจเลย อยากให้คุณครูอธิบายให้ฟัง ฉันในฐานะครูผู้สอนถึงกับอึ้งไปพักใหญ่ เพราะเกิดความไม่แน่ใจว่าการสอนเรื่อง “กำเนิดมนุษย์” จะเร็วเกินไปสำหรับเด็กวัย 6 - 7 ขวบหรือไม่ ขณะเดียวกัน หัวข้อนี้ได้ถูกกำหนดให้สอนในชั้นประถม 3 อยู่แล้ว แต่เมื่อมองไปที่เด็ก ๆ ก็พบว่า เด็ก ๆ ต่างรอคอยคำอธิบายของคุณครูอย่างใจจดใจจ่อ...”

(บันทึกนักวิจัย : 3 กันยายน 2547)

5. การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริมการวิจัย โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอนของครูผู้สอน และผู้เรียน รวมถึงการบริหารจัดการโรงเรียนของผู้บริหาร การวิจัยในที่นี้ หมายถึง การวิจัยในรูปแบบใหม่ที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยรวมไปกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ การวิจัยถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน หรือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้หรือการวิจัยในชั้นเรียนเริ่มต้นจากการที่ครูผู้สอนเกิดคำถาม ข้อสงสัยหรือปัญหาการเรียนรู้ในชั้นเรียน ครูดำเนินการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา หรือค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนอยากรู้ หลังจากนั้นได้ทำการแก้ปัญหา และตรวจสอบ

ผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร การวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดวิธีการลองผิดลองถูก และตอบสนองความแตกต่างทางบริบทของแต่ละโรงเรียนได้

“...เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คนหนึ่งมีปัญหาด้านการอ่าน คืออ่านหนังสือไม่ออก ได้พูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กแล้วพบว่าผู้ปกครอง ไม่มีเวลาให้เด็ก จึงได้ดำเนินการแก้ปัญหาโดยพยายามหาคำอ่านที่เป็น พยางค์เดียวง่าย ๆ มาให้เด็กอ่านและใช้เวลาในช่วงกลางวันสอนเด็กตัว ต่อตัวมากขึ้น...”

(บันทึกคุณครูศรินทร์ ศรีอาชา : 2547)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของตนเองโดยมุ่งเน้นที่ กระบวนการเรียนการสอน บริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะผู้เรียน และความถนัดของครูผู้สอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) โดย ครูอาจใช้วิธีการศึกษานักเรียนเป็นกรณีเฉพาะ เพื่อแก้ปัญหาเป็นระยะไป ก็ได้ หรือถ้ามีปัญหาหลายอย่างในชั้นเรียนที่ต้องการการแก้ไข ครูผู้สอน สามารถทำการศึกษาวิจัยได้หลายประเด็น ในคราวเดียวกัน สามารถ ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน และในขณะเดียวกัน การวิจัยในชั้นเรียน ก็ สามารถอยู่ในรูปแบบของการวิจัยกลุ่ม คือครูทั้งโรงเรียนมาร่วมมือกัน พัฒนาผู้เรียน และการเรียนการสอน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้จะมี พลังได้ถ้าครูทั้งโรงเรียนรวมพลังกันทำวิจัยเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาลักษณะ ขององค์รวม

“ในปีการศึกษา 2546 คุณครูชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้พบปัญหาว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 2 มักเล่นกันในห้องนอน ระหว่างการนอนพักในช่วงกลางวัน จึงได้รวมกลุ่มทำวิจัยเรื่อง “นิทานก่อนนอนเพื่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข” เพื่อหาวิธีการที่จะช่วยให้เด็กนอนหลับได้ดีขึ้น โดยคณะครูได้แสวงหานวัตกรรมที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งในที่นี้คือ หนังสือนิทาน และ เทปนิทาน คุณครูจะอ่านนิทานให้เด็ก ๆ ฟังในช่วงนอนพักกลางวัน และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะฟังนิทาน มีการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งพบว่า การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ...”

(บันทึกของคณะครูโรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์ : 2547)

คุณครูกำลังอ่านนิทานที่เด็ก ๆ ร่วมกันแต่งขึ้นให้เด็ก ๆ
ฟังอีกครั้งหนึ่ง

ที่มา : โรงเรียนอนุบาลจันทร์เจ้า

6. การพัฒนาการเรียนรู้โดยครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัว การเรียนรู้ของเด็กในครอบครัวเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ดังนั้น ถ้าครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กย่อมส่งผลดีต่อตัวเด็กต่อไป

“...ได้จัดให้มีการให้ความรู้แก่บุคลากรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กที่บ้าน อาทิ พี่เลี้ยงเด็ก ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้ทางบ้านและโรงเรียนร่วมกันพัฒนาเด็กไปในแนวทางเดียวกัน โดยการนำสิ่งของที่หาได้ในบ้านมาจัดเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก เพื่อมาร่วมกันคิดว่าอุปกรณ์ดังกล่าวจะใช้ในการพัฒนาเด็กได้อย่างไร เช่น คุณยายท่านหนึ่งได้นำหมักกะโรนีหลากหลายรูปแบบมาหยอดใส่ขวด โดยหยอดลงในแต่ละขวดให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เป็นการเรียนรู้การแยกประเภท รูปทรง และการฝึกทักษะ ตา - มือ ประสานสัมพันธ์ในขณะหยอด ตลอดจนการจัดเก็บสื่อทั้งหมดลงตะกร้าและนำไปเก็บที่เดิม ซึ่งการใช้และเก็บของเข้าที่เดิมนี้นับเป็นวินัยทั้งทางบ้านและโรงเรียน มีความจำเป็นต้องร่วมมือกันฝึกเด็ก นอกจากนั้นทางโรงเรียนได้จัดทำวารสารให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง โดยสนับสนุนให้ผู้ปกครองร่วมส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ด้วย...”

(บันทึกของคุณครูคำแก้ว ไกรสรพงษ์ : 2547)

โรงเรียนสามารถเป็นแหล่งข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ และคำแนะนำแก่ครอบครัวได้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง อาจต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือดีที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่บ้านและการเลือกของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น

“...ความสนใจเรื่องบ้านนก ถือกำเนิดจากการที่มีนกจำนวนมากที่แปลงผัก และเด็ก ๆ ให้ความสนใจเป็นอย่างดี คุณครูจึงได้เชิญคุณตาของนักเรียนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูนกมาเป็นวิทยากรให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อสอนวิธีการดูนกเบื้องต้นให้กับเด็ก ๆ หลังจากที่ได้จุดประกายความคิดให้กับเด็ก ๆ แล้ว คุณครูได้เชิญคุณพ่อของนักเรียนคนหนึ่งมาพูดคุย ให้ความรู้แก่เด็กเพิ่มเติม...” คุณครูได้คุณพ่อมาให้ความรู้ในการสร้างบ้านนกจากวัสดุเหลือใช้ โดยเด็กแต่ละคนจะต้องออกแบบบ้านให้กับนกในดวงใจ และลงมือสร้างด้วยฝีมือของตนเองตามแผนที่ได้ออกแบบไว้...”

(บันทึกคุณครูขัตติยา ไชยโย : 2547)

คุณตากำลังให้ความรู้เด็ก ๆ เกี่ยวกับวิธีการดูนกเบื้องต้น

ที่มา : โรงเรียนรุ่งอรุณ

เด็ก ๆ ขณะกำลังดูนก

ที่มา : โรงเรียนรุ่งอรุณ

เด็ก ๆ ขณะทำกิจกรรมกลุ่มกลาง
แจ้งร่วมกับเพื่อน

ที่มา : โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว

7. การพัฒนาการเรียนรู้ผ่านการสังเกต และจดบันทึก

นักการศึกษา กู๊ดแมน (Goodman, 1986) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครู คือ การเฝ้าสังเกตเด็ก ฟังเด็กขณะที่พูดคุย อภิปราย หรือวางแผนร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม รวมถึงการเล่น ทั้งนี้โดยมีการจดบันทึกคำพูดของเด็กควบคู่ไปด้วย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็ก

การสังเกต คือ การให้ความสนใจในสิ่งที่เด็กทำ หรือปฏิบัติ และคำพูดของเด็ก เพราะในแต่ละวันที่มาโรงเรียน เด็กเล็ก ๆ จะเต็มไปด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ดิ้นสั่มร้องไห้ ไม่ไฝ่แย่งไม้บล็อกกับเพื่อน ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว คุณครูทุกคนจะสังเกตเด็กที่ตนสอนอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูชั้นเด็กเล็ก หรือชั้นอนุบาล ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติ และลักษณะนิสัยของเด็กแต่ละคนเพื่อจะได้จัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก (นภเนตร ธรรมบวร, 2537) การสังเกตอาจอยู่ในรูปของการจดบันทึก หรือการให้ความสนใจไปยังสิ่งที่เด็กกำลังทำ หรือพูด การสังเกตอาจเกิดขึ้นในกิจวัตรประจำวันก็ได้ เช่น น่องบีตดนมใหม่วันนี้ หรือ น่องไอใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่นน้ำ เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของเด็ก ท่าทาง และสีหน้าที่เด็กแสดงออก ล้วนเป็นกุญแจสำคัญที่สะท้อนถึง การเรียนรู้ ความรู้สึก และสิ่งที่เด็กคิด การสังเกต และจดบันทึกควบคู่ไปกับความรู้ในเรื่องพัฒนาการเด็ก จะช่วยให้ครูตระหนักถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคนมากขึ้น และสามารถจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของเด็กได้ดีขึ้น

“...เปิดโอกาสให้บุคคลที่ 3 ทำงานร่วมกับครู ผ่านการสังเกต ถ่ายภาพ และจดบันทึก คำพูดของเด็ก ๆ และคุณครู หลังจากนั้น จะมีการนำบันทึกมาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์คำพูด และคำถามของเด็กและคุณครู ว่าเด็กมีพัฒนาการการเรียนรู้เป็นอย่างไร คุณครูมีพัฒนาการด้านการสอนเป็นอย่างไร เหมาะสมกับเด็กหรือไม่ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างไร หรือไปสกัดกั้นการเรียนรู้ของเด็ก...”

(บันทึกคุณครูคำแก้ว ไกรสรพงษ์ : 2547)

36 ว่าง

บทที่ 4

จากบันทึกของครูนำสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

“ไม่มีความรู้ใดที่สมบูรณ์แบบ เมื่อมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป
ความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย”

(Frankenstein, 1987)

การเขียนบันทึกความคิดเห็นของครูที่มีต่อเหตุการณ์ และการกระทำที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ผู้บันทึกได้ตระหนักถึงการกระทำที่ผ่านมาของตน และมีความระลึกอยู่เสมอว่า ตนเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่แวดล้อมตนอย่างไร ขณะเดียวกันก็ได้มีโอกาสหยุดคิด ทบทวน วิเคราะห์เหตุการณ์ การกระทำต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และพยายามทำความเข้าใจ และเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการกระทำต่าง ๆ ของตนในอนาคตต่อไป

การเขียนบันทึกของครู ไม่ได้หมายถึง การบันทึกรายชื่อของกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินไปในชั้นเรียน แต่ครอบคลุมไปถึงการบันทึกประสบการณ์ของครู ทั้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนและภายนอกชั้นเรียน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์ภายในชั้นเรียน

การเขียนบันทึก สามารถช่วยกระตุ้น และเสริมพัฒนาการความก้าวหน้าในชีวิตครู ทั้งในด้านวิชาชีพ และชีวิตส่วนตัว ซึ่งการเขียนบันทึกของครูแยกได้ ดังนี้

1. การเขียนบันทึกความคิด
2. การเขียนบันทึกการกระทำ
3. การเขียนบันทึกความเชื่อ
4. การเขียนบันทึกทัศนคติ

จากความคิดของครูสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดเวทีในการเปิดโอกาสให้ครู ได้มีการประชุมพบปะ พูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่เกิดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอเดือนละครั้ง ตลอดระยะเวลา 7 เดือน การนำเสนอบันทึกที่ครูเขียนถือเป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อทั้งครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย และตัวนักวิจัยเอง เพราะการเขียนบันทึกช่วยครูในการสะท้อนความคิด ทบทวนประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการสอน ขณะเดียวกันการเขียนบันทึกยังช่วยให้การวิจัยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพราะจะช่วยให้นักวิจัยจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ อีกทั้งการเขียนบันทึก ยังช่วยให้นักวิจัยได้สะท้อนความคิด และสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ นำสู่การวางแผนการทำงานในครั้งต่อไป

การวิจัยนี้ ครูได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้เขียนบันทึกการสอนของตนอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกัน นักวิจัยจะสะท้อนความคิดต่อการประชุมทุกครั้งโดยผ่านการเขียนบันทึกเช่นเดียวกัน

บันทึกของครูสะท้อนถึงความรู้ในการสอนของครูผู้บันทึก อันถือเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทฤษฎี และการปฏิบัติเข้าด้วยกัน บันทึกของครูจากการทำวิจัยครั้งนี้สะท้อนภาพความรู้ต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็กมีศักยภาพอันไม่รู้จักจบ บางครั้งครูไม่ต้องสอนอะไรเลยแต่เด็ก ๆ เองเป็นผู้ที่จัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง พลังไฟรู้ที่มีอยู่มหาศาล หลังไหลออกมาด้วยแรงขับเคลื่อนภายในอย่างเป็นธรรมชาติ

มีชีวิตชีวา มีความเป็นองค์รวม ในตัวของมันเอง ถ้าเราเอามาแยกย่อยเป็นวิชา จะเห็นได้ชัดเจนว่า เพียงกิจกรรมสนุก ๆ เพียงกิจกรรมเดียวได้บรรจุวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ธรรมชาติศึกษา จริยธรรม นิเวศวิทยา และที่สำคัญ ในรูปแบบนี้ทำให้เด็ก ๆ มีความสุข

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ต้องทำให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา วางแผนการดำเนินการได้ นั่นหมายถึง เด็กสามารถหาคำตอบได้ว่า ต้องจัดการอย่างไร ทำอะไร และอะไรควรทำก่อนหรือทำหลัง การที่เด็กได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสรับรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการพัฒนาจิตสำนึกให้เด็กได้เรียนรู้ และจดจำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเก็บสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตไว้เป็นข้อมูล

3. การทดลอง หรือประยุกต์แนวคิด เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องไปประยุกต์ใช้จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเองได้

4. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และคนกลุ่มอื่น ๆ ที่เหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบด้วยการพูด หรือ การเขียน เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ และการสังเคราะห์ความรู้ ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

5. กระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มต้น ให้เด็กรู้จักการสังเกต ตั้งคำถาม ตั้งสมมติฐาน หาคำตอบ สอบถาม พังคำถาม บันทึก เชื่อมโยงความคิด เรียบเรียง เขียน เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอดได้ ไปพร้อม ๆ กับการร้อยรัดกระบวนการกลุ่มที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ในแต่ละช่วงของการเรียนการสอนแล้วให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วม และมีการเคลื่อนไหวของการเรียนรู้ตลอดเวลา นำสู่การทำให้เด็กมีความสนใจต่อเนื่อง

6. การเข้าถึงความรู้ของเด็ก มีหลากหลายหนทาง การที่ครูยื่นสอนหน้าห้องเรียนก็เป็นวิธีหนึ่ง การที่เด็ก ๆ ได้แสดงความคิดเห็นต่อกัน การสนทนา ก็ได้ความรู้เหมือนกัน เพราะเด็ก ๆ ทุกคนจะมีกระบวนการเข้าถึงความรู้โดยธรรมชาติเฉพาะตนอยู่แล้ว นั่นหมายถึง โดยธรรมชาติแล้ว เด็กจะมีวิธีคิดแบบสังเคราะห์อยู่แล้ว ดังจะเห็นได้ว่าเด็กจะสามารถนำเอาสภาพแวดล้อมรอบตัวมาเป็นความรู้ใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา ดังนั้น การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองทำในสิ่งที่เด็กคิด และจินตนาการ จะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์มากขึ้น ยิ่งถ้าครูเสริมกระบวนการให้เด็กได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เด็กมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น

7. กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เด็กได้ฝึกฝนการคิด เริ่มจากการให้เด็กรู้จักคิดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การตัดสินใจในเรื่องเล็ก ๆ จนถึงเรื่องใหญ่ ๆ ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิต จะเสริมศักยภาพของเด็กให้ได้คิด วิเคราะห์ และประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นในชีวิตผ่านการแก้ไขปัญหา แล้วลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. การตอบคำถามเด็กถือเป็นศิลปะที่ละเอียดและลึกซึ้งมาก ซึ่งบางคำถาม ครูอาจจะไม่สามารถใช้ความคิด และเหตุผลแบบผู้ใหญ่ตอบได้ เพราะเด็กตั้งคำถามจากความอยากรู้ เพราะมีข้อสงสัย ครูต้องทำตนให้เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความอยากรู้

9. การคิดเป็นทักษะที่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไม่สิ้นสุด ด้วยการฝึกฝน ฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ว่าจะคิดอย่างไรให้ดีขึ้น กระบวนการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องกระตุ้นเร้าให้เด็กมีความสามารถในการริเริ่มสร้างความคิด ในแง่บวก สร้างสรรค์ และเกิดกระบวนการขยายผลทางความคิด และที่สำคัญ คือ อารมณ์ และความรู้สึก ที่ถือเป็นส่วนสำคัญในการคิดนั้น ไม่ควรตัดออกไปจากกระบวนการ แต่ควรควบคุมสภาพแวดล้อมให้เอื้อ

ในช่วงเวลาที่เหมาะสม ครูจึงต้องใส่ใจกับการคิดที่จะนำสู่การปฏิบัติของเด็กเป็นกรณีพิเศษ

10. ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กเป็นอิสระที่จะนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ ไม่ใช่สอนเพียงให้จำ เพื่อนำข้อมูลความรู้มาใช้เพื่อสอบไล่ให้ได้เท่านั้น แบบฝึกหัดที่จัดให้เด็กได้ฝึกใช้ความคิด และแสดงทัศนคติ ต้องสนุกสนาน ผสมผสานกับวิทยาการที่น่าสนใจ ที่สำคัญต้องให้เด็กได้เรียนรู้คู่ไปกับการมีโอกาสนในการร่วมแก้ปัญหาอยู่บนฐานของความจริง

11. เด็กแต่ละคน ล้วนมีความแตกต่างในคุณสมบัติเฉพาะตน ครูจึงต้องตรวจสอบ แยกแยะลักษณะประเภท ระดับเชาว์ปัญญาของเด็ก เพราะในความต่างนี้ ส่งผลให้เด็กแต่ละคนมีความสามารถ หรือ ก้าว่างในการเรียนรู้ที่ต่างกัน จึงควรแยกแยะเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้ก้าวสู่การเรียนรู้ที่ดีที่สุดในแบบอย่างที่เหมาะสมจะไปถึง เด็กบางคนยิ้มหัวเราะ เมื่อได้ฟังนิทานสนุก ๆ เด็กบางคนคิดเลขได้เร็ว เด็กบางคนชอบร้องเพลง เดินรำตามทำนอง เด็กบางคนชอบกิจกรรมการเล่นและทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ เด็กบางคนชอบคิดคนเดียว ทำงานคนเดียวไม่ชอบยุ่งกับใคร ครูจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความแตกต่างกันนั้นได้เรียนรู้ตามธรรมชาติของแต่ละคน

12. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก ควรเป็นกระบวนการที่มีเหตุมีผล ไม่ก่อให้เกิดความคิดสุดโต่ง ในด้านใดด้านหนึ่ง ที่สำคัญควรเป็นกระบวนการที่ให้เกิดการพัฒนาตามธรรมชาติ เพราะโดยความสนใจตามธรรมชาติของเด็ก จะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กสนใจใคร่รู้ และหาหนทางในการเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยมีครูเป็นผู้นำทาง ดังนั้นเมื่อเด็กมีความอยากรู้ตามธรรมชาติ อยากรู้อยากรู้ เด็กจะขวนขวายในการเรียนรู้

ด้วยตัวเอง ครูจึงไม่ควรสร้างกระบวนการมาทำลายความอยากรู้ของเด็ก แต่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัส เพื่อการเรียนรู้ จากความหลากหลายของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ให้เด็กได้สังเกตความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง และความงามของธรรมชาติ

13. เปิดโอกาสให้เด็กได้มีเพื่อนได้พบปะหลากหลายกลุ่มเพื่อเรียนรู้ว่า คนเรามีนิสัยใจคอ และความประพฤติต่างกัน เพื่อจะได้เรียนรู้การปรับตัวของตน ไม่เอาแต่ใจตัว ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักรอคอย

14. ครูต้องตระหนักเสมอว่า ประสบการณ์เล็ก ๆ นำสู่ประสบการณ์ที่กว้าง และคุ่มค่า จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะ การสังเกต การคิดค้น การแสวงหาวิธีการต่าง ๆ อย่างฉลาด ให้เด็กได้ใช้ความสามารถทางภาษา และคิดคำนวณ รวมถึงได้ฝึกศีลธรรมในชีวิต มีสติ ให้เหตุผล กระทำทุกอย่างโดยชอบ ลดความรุนแรงทั้งความคิด และการกระทำ ลดการหลงตนเอง เพิ่มความรักผู้อื่น ให้เด็กได้แสวงหาความรู้ ด้วยการเผชิญกับปัญหา โดยมีคุณครูดูแลอยู่ห่าง ๆ เพื่อแนะนำให้เด็กลองทำ ลองหาวิธีแก้ไข แม้จะเป็นการลองถูกลองผิด เพื่อเด็กจะได้รู้จักเรียนรู้ รู้จักวิเคราะห์ หาเหตุผล ด้วยตนเอง โดยเฉพาะทักษะทางภาษาที่ถือเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา ค้นคว้าความรู้ ที่ยิ่งใช้ยิ่งเชี่ยวชาญ

15. ให้เด็กเติบโตตามวิถีของตนเอง ตามทาง ตามความถนัด และตามความสามารถของเด็ก อย่างบังคับ บีบคั้น กดดัน ชีตเส้นตายให้เด็กเป็นไปดังใจครู ไม่ควรกำหนดเคียวเชิญให้เด็กเป็นในสิ่งที่เขาไม่เป็น และเป็นไม่ได้ ซึ่งเด็กจะเกิดความคิดกว้างขึ้นถ้าได้ทางออกสู่โลกกว้าง แล้วได้พบเห็นอาชีพการมาหากิน สิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่แตกต่าง เมื่อเด็กได้ไปวัด ไปพิพิธภัณฑ ไปปิ่นเขา เดินป่า เทียวทะเล เทียวตามแม่น้ำ ลำธาร จะช่วยให้เด็กค้นพบตัวเองว่าชอบอะไร ทำอะไรได้ ถนัดในทางใด

16. ครอบครัว ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการแสดงบทบาท และหน้าที่สำคัญพื้นฐาน ในการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย และจิตใจของเด็ก ดูแลให้เด็กได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอและครบถ้วนสมวัย เป็นกำลังใจ ให้ความรักความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด กระบวนการเหล่านี้ คือ การเตรียมความพร้อมที่ดีในการเรียนรู้ของเด็กในอนาคต

บทที่ 5

บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

“มนุษย์เติบโตได้อย่างไร” ฉันทามเพื่อน เพื่อนตอบ “โดยการคิด”

(May Sarton อ้างถึง Baldein, 1990: 8)

งานวิจัยนี้ประกอบด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของครูจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภูมิภาค รวม 14 แห่งด้วยกัน ได้แก่ โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปทุมวัน) โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์ โรงเรียนอุดมวิทยา บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์ โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว โรงเรียนสมาคมสตรีไทย โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ โรงเรียนโยนออฟอาร์ค แผนกอนุบาล โรงเรียนมาลาสุวรรณ จังหวัดนครนายก โรงเรียนอนุบาลจันทร์เจ้า โรงเรียนสมบุญวิทย์ และโรงเรียนประถมสาธิตละอออุทิศ โดยผ่านการรวมกลุ่ม ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเขียนบันทึก การเยี่ยมชมสถานศึกษา การวิเคราะห์ภาพถ่ายและผลงานเด็ก ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2547 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2548 รวมระยะเวลาที่ใช้เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลประมาณ 7 เดือน ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และเพื่อเผยแพร่แนวคิด รวมตลอดถึงประสบการณ์ของครู และเด็กในโรงเรียนต่าง ๆ ข้างต้น

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงบทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอันได้จากการวิจัยในครั้งนี้

บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 14 แห่งสามารถนำไปสู่บทเรียน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. แนวทางในการพัฒนาการฝึกหัดครู และอบรมครูประจำการ

งานวิจัยครั้งนี้นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า ครูเรียนรู้ได้ดีที่สุดโดยการศึกษาการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการทำงานร่วมกับเพื่อนครูด้วยกัน รวมตลอดถึงการสังเกต และจัดบันทึกการเรียนรู้ของเด็ก การเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นในชั้นเรียนของนักศึกษาครูในสถาบันการศึกษาซึ่งโดยส่วนใหญ่มักเน้นการเรียนรู้แต่เฉพาะทฤษฎีการเรียนการสอน และแยกการปฏิบัติว่าเกิดขึ้นแต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น (Darling - Hammond, 1999 : 89)

รูปแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเกิดจากการเรียนรู้ด้านทฤษฎีควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติจริงในโรงเรียนซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาคูได้แสวงหาคำตอบต่อสิ่งที่ตนอยากรู้โดยผ่านการสังเกต ทดลอง และการวิจัย ในขณะเดียวกัน คณาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูจำเป็นต้องทำงานควบคู่ไปกับครูในโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อขยายพรมแดนแห่งความรู้จากทฤษฎีออกสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน และชุมชนเพื่อจะได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนในรายวิชาของตนให้ก้าวหน้า และสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้เหมาะสมยิ่งขึ้น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2545 : 235)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองผ่านการเป็นกัลยาณมิตรร่วมเรียนรู้ควบคู่ไปกับผู้บริหาร และคณะครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 14 แห่ง โดยผ่านการสนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากครูผู้สอนมาเป็นผู้ให้คำปรึกษา ผู้กระตุ้นให้กำลังใจ และเสริมสร้างความมั่นใจทางวิชาการอย่างเป็นระยะ สม่่าเสมอ และต่อเนื่อง

นอกจากนั้น การจัดอบรมครูประจำการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมที่มีการจัดฝึกอบรมครูประจำการตามสถานที่ต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณ 3 - 5 วัน หลังจากนั้น ก็คาดหวังว่าครูผู้เข้ารับการอบรมจะนำความรู้ที่ได้ลงไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียนนั้น ปัจจุบันพบว่า ครูประจำการที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติงานเพราะความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไม่ตรง หรือไม่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ดังนั้น รูปแบบการจัดอบรมครูประจำการจึงควรมุ่งเน้นที่การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเทคนิคการเรียนการสอนในระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน โดยมีการกำหนดเวลา และสถานที่ที่แน่นอนเพื่อให้ครูได้มีโอกาสสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตน จากงานวิจัย (นงนตร ธรรมบวร, 2539 : 64) พบว่า ครูจำเป็นต้องมีการสนทนา พูดคุยกับบุคคลอื่นเพราะจะช่วยให้ครูรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการสอนของตนในแง่มุมที่ต่างไปจากเดิมซึ่งช่วยให้ครูสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และตระหนักถึงทิศทางการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น การฝึกอบรมอาจอยู่ในรูปแบบของการทำวิจัยเชิงคุณภาพระหว่างสถาบันการฝึกหัดครูและโรงเรียนก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ของท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน คณาจารย์จากสถาบันการฝึกหัดครูก็จะได้นำ

องค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในสถาบัน โดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพที่เป็นจริง ผักผ่อนการปฏิบัติจริงทั้งในกรณีศึกษาและเข้าไปเรียนรู้ชีวิตจริงในโรงเรียนให้มากขึ้น (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2545 :131)

2. ส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็ง และการขยายเครือข่าย ของโรงเรียน

ครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 14 แห่งที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การได้มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาในการสอนถือว่ามีค่ามากเพราะช่วยให้ครูเข้าใจการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น การรวมตัวกันของกลุ่มครูที่มีความสนใจร่วมกันนำไปสู่ชุมชนความรู้ (knowledge communities) หรือเครือข่ายครูนั่นเอง ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการพูดคุยของกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันในทุกเรื่อง โดยไม่มีการขัดแย้งกัน แต่มุ่งให้ความสำคัญที่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นต่าง ๆ ได้มีพื้นฐานบนความรัก ความเข้าใจ การเห็นใจซึ่งกันและกัน รวมถึงความต้องการที่จะเรียนรู้และรับฟังสิ่งใหม่ ๆ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชนความรู้คือ ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันในระหว่างสมาชิกโดยที่สมาชิกในกลุ่มไม่รู้สึกรู้สึกถึงความแตกต่างในด้านความรู้หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมตลอดถึงรู้สึกปลอดภัยที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็น การรวมตัวกันไม่ได้มาจากการทำตามคำสั่งของผู้บริหาร หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า

จากการวิจัยครั้งนี้ และงานวิจัยที่ผ่านมา (Olson, 1993; Dhamborvorn, 1994; เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2545; นกเนตร ธรรมบวร, 2546) พบว่าเครือข่ายครูมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะเครือข่ายครูจะช่วยให้ครูพัฒนาความเชื่อมั่นในการสอนของตน อยาก

ทดลองความรู้ใหม่ ๆ มีความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอน
รวมถึงมองเห็นหนทางที่จะจัดการกับปัญหาในการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น
ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงควรให้ความสนใจ และสนับสนุนให้ครูมีการขยายเครือข่าย
การเรียนรู้ที่เกิดจากการสมัครใจให้มากขึ้น

3. ส่งเสริมการเปิดสถาบันฝึกอบรมพ่อแม่ และผู้ดูแลเด็ก

ปัจจุบันสังคมยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความรู้แก่
พ่อแม่ และผู้ดูแลเด็กเท่าที่ควร (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2537 : 40)
ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ขาดความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะ
พัฒนาการด้านการเรียนรู้ งานวิจัยนี้พบว่า การให้ความรู้แก่พ่อแม่ ปู่ย่า
ตายาย และพี่เลี้ยงเด็กมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการ
ของเด็ก ดังนั้น รัฐจึงควรสนับสนุน และส่งเสริมให้หน่วยงานที่มีความ
เชี่ยวชาญด้านเด็ก อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาล และผู้เกี่ยวข้องจัดอบรม
การให้ความรู้แก่พ่อแม่ และผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยพบว่า การที่ครูทำวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูได้สร้าง
องค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และช่วยให้ครูสามารถจัดการกับปัญหา
ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเปิดโอกาส
ให้ครูได้คิดทบทวนต่อการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ส่งเสริมให้ครูได้
ลงมือปฏิบัติจริงผ่านการค้นคว้า ทดลองเทคนิค และวิธีการสอนแบบ
ใหม่ ๆ เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน รวมทั้งพัฒนาการจัด
การเรียนการสอนของตน และศึกษาปัญหาของเด็กเพื่อหาทางแก้ไขได้
อย่างทันที่

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (2544). เอกสารรายงานการวิจัยผลการ
ดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี
Constructionism. กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาการศึกษานอก
โรงเรียน.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **บั้นสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูป
การศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). รายงานผลการ
ดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่อง สถานภาพการปฏิรูป
การเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิง
นโยบาย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2537). จะวัดผลและประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย
อย่างไร. วารสารวิชาการอุดมศึกษา 4(1), 70 - 76.
- _____. (2544). **การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). **รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
เพื่อพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย (4 - 6 ปี)**. สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : เอกสารอัดสำเนา.
- วารยา พึ่งตนเพียร. (2546) **จากงานบ้านถึงการเล่น : รหัสลับพัฒนาศักยภาพ
สมอง**. กรุงเทพมหานคร. บริษัทสานอักษร จำกัด.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2542) **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.
เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถม-
ศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.

พระเทพโสภณ. (2546). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

รุ่ง แก้วแดง. (2540). **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

_____. (2542). การศึกษาไทยปี ค.ศ. 2000. **วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช**, 12 (1), 36 - 39.

ศิศนา แชมมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา พิทักษ์สินสุข. (2542) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน. **เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.

ฉำรง บัวศรี. (2532) **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (2545). **รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ สถานภาพการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สมวงษ์ แปลงประสพโชค. (2547) **การบูรณาการคณิตศาสตร์กับวิชาอื่น**. มปท. มปป.

สมศักดิ์ ภูวิธดาววรรณ. (2544). **การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง**. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.

สุวิมล ว่องวานิช. (2543). **การวิจัยปฏิบัติการสำหรับครู. เอกสารประกอบการประชุมเสวนา เรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้”**

สุภางค์ จันทวานิช. (2539). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2545). รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับ
**ชาติเรื่อง การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง :
รูปแบบที่คัดสรร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

ประเวศ วะสี. (2545). **ฝึกฝนคมความคิด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิโกลดคิมทอง.

_____. (2545). การดำเนินการปฏิรูปการศึกษา (ต่อ). **สานปฏิรูป**, 5, 53,
74 - 76.

_____. (2545). ระบบการสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้. **สานปฏิรูป**, 5, 50,
74 - 75.

อรศรี งามวิทยาพงศ์ “ปฏิรูปการศึกษา : มุมมองทางกระบวนการทัศน์ และบริบท
สังคมไทย”. มปป. มปป.

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ และเบญจา ยอดดำเนิน - แอ็ดติ๊กซ์. (2541). บทนำ. ใน
เบญจา ยอดดำเนิน - แอ็ดติ๊กซ์ (และคณะ). **การศึกษาเชิงคุณภาพ :
เทคนิคการวิจัยภาคสนาม**. นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสาร
และการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.

อรรถัย มูลคำและคณะ. (2543). **Child centred : Storyline method : การ
บูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกลมสมัย จำกัด.

Almy, M.& Genishi,C (1979). **Ways of studying children : An observa-
tion manual for early childhood teachers**. New York :
Teachers College Press.

- Baldwin, C. (1990). **Life's companion : Journal writing as a spiritual quest.** New York : Bantam Books.
- Brooks, M.G.& Brooks, J.G. (1999). The courage to be constructivist. **Educational Leadership.** 57(3), 18 - 24.
- Calkina, L.M. (1983). **Lessons from a child : On the teaching and learning of writing.** Portsmouth, NH : Heinemann Educational Books.
- _____. L.M. (1985). Learning to think through writing. In A. Jaggar & M.T Smith-Burke (Eds.) **Observing the language learner.** Urbana, IL : National Council of Teachers of English.
- _____. L.M. & Harwayne, S. (1991). **Living between the lines.** Portsmouth, NH : Heinemann Educational Books.
- Carr, E. (1966). **Hundreds and thousands : The journals of an artist.** Toronto : Irwin Publishing.
- Clandinin, D.J. & Connelly, F.M. (1993). Personal experience methods. In N.Denzin & Y.Lincoln (Eds.), **Handbook of qualitative research.** London : Sage Publications.
- Connelly, F.M. & Clandinin, D.J. (1988). **Teachers as curriculum planners : Narratives of experience.** Toronto : OISE Press.
- Dewey, J. (1938). **Experience & education.** New York : Macmillan Publishing.
- Dhamborvorn, N.(1994). **Reflecting on teachers' stories : Finding ways to live with dilemmas.** Unpublished doctoral dissertation, University of Alberta, Edmonton.

- Eliason, C, & Jenkins, L. (1994). **A practical guide to early childhood curriculum.** New York : Macmillan Collage Publishing Company.
- Ferguson, E. (1994). **Field experiences for children at the heart of the curriculum.** Unpublished master thesis, university of Alberta, Edmonton.
- Gardner, H. (1983). **Frames of mind.** New York : Harper Collins Publishers.
- Goodman, K. (1986). **What's whole in whole language?.** Portsmouth, NH : Heinemann Education Books.
- Janesick, V.J. (1981). **Using a journal to develop reflection and evaluation options in the classroom.** Paper prepared for the conference on "Reading in classrooms : New ways of looking". Empire State Plaza, Albany, New York.
- Lindfors, J.W. (1987). **Children's language and learning (2nd edition).** Engglewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Olson, M. (1993). **Narrative authorithy in (teacher) education.** Unpublished doctoral dissertation, University of Alberta.
- Phillips, D.C. (1995). The good, the bad, and the ugly : The many faces of constructivism. **Educational Researcher**, 24(7), 5 - 12.
- Piaget, J. (1973). **To understand is to invent : The future of education.** New York : Grossman.
- Smith, F. (1992). **To think in language, learning and education.** London : Routledge.

Sunal, C. Powell, D. Roverno. I. Smith C. Sunal, D. McClelland, S. & Rule, A. (2000). **Integrating academic units in the elementary school curriculum**. New York : Harcourt Collage Publishers.

Throne, J. (1988). Becoming a kindergarten of readers?. **Young children**. 43 (6), 10 - 16.

Yonemura, M.V. (1986). **A teacher at work : Professional development and the early childhood educator**. New York : Teachers College Press.

ข้อมูลจาก Internet

Morrison, T. (2000). The learning of nations. (ADBI)
<http://www.adbi.org/bookinprogress/biptxt.html>

รูปแบบการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ที่ปรึกษา

1. ดร. อรุณ จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา
2. ดร. สวัสดิ์ ตี๋ชื่น	ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
3. นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษา
และพัฒนาการเรียนรู้

ผู้ดำเนินการวิจัย

1. ผศ.ดร. นภเนตร ธรรมบวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. นายเรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป	สถาบันสวัสดิการและพัฒนาการเด็ก
มูลนิธิเด็ก

ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย

1. นางทิพย์สุดา สุขเมธเสนีย์	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนามาตรฐานฯ
2. นางสาวสมพร พรหมดี	นักวิชาการศึกษา 6 ว.

หน่วยงานที่ผู้รับผิดชอบ

กลุ่มงานพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

ภาพวาดหน้าปก

ด.ญ.จิรัชญา รัตนไพฑูรย์ อายุ 5 ปี

เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า
หากท่านไม่ใช้หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป